
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 1, 2017 (год. XXVI), ISSN 2367-8585

АНКЕТИ

БЪЛГАРСКИ ТВОРЦИ ОТ БЕСАРАБИЯ¹ BULGARIAN WRITERS FROM BESSARABIA

Modern Bulgarian Bessarabian Prose was established in the 1980s. It was created by authors born and raised in the Bulgarian villages of a region which is today part of Ukraine and Moldova. The article is based on a survey questionnaire submitted by three of these authors. It starts with an introduction to these authors' portraits as creative writers, followed by biographical details about the way they acquired command of literary Bulgarian, how they became familiar with national Bulgarian prose, about the reception and appreciation of Bulgarian Bessarabian intellectuals' achievements etc. Special attention is devoted to the themes which these three authors introduce to modern Bulgarian Bessarabian prose.

Keywords: modern Bulgarian Bessarabian prose, Ivan Valkov, Anna Maleshkova, Nikolay Kurtev.

Съвременната българска бесарабска проза води началото си от 80-те години на ХХ в. Тя е създавана от автори, родени и израснали в българските села в днешна Украйна и Молдова. Рубриката представя анкети с четирима от тях. След въстъпителна характеристика на творческите им портрети се изясняват начинът на усвояване на книжовния български език, пътищата на опознаване на националната българска проза, оценката на постиженията на бесарабската българска интелигенция и пр. Специално внимание е отделено на темите, които тези автори въвеждат в съвременната българска бесарабска проза.

Ключови думи: съвременна българска бесарабска проза, Иван Вълков, Иван Ненов, Анна Малешкова, Николай Куртев

*Ние, читателите, сме се преситили от измислени, фалшиви неща,
мами ни преживяното, описано с ясни думи...*

**Георги Барбаров,
български бесарабски поет и журналист**

Бесарабските българи създават различна по качества и жанр книжнина от времето на преселението си през ХІХ в. до днес. Техните книжовни прояви обаче винаги са в непосредствена зависимост от сложния политически контекст, в който протича животът им. Като резултат не можем да говорим за единен път на бесарабската българска словесност, а за няколко, несвързани нито помежду си, нито с литературата на Прародината България, епизода (Налбантова 2012).

През втората половина на 60-те години на ХХ в. българските творци от Бесарабия получават възможност да публикуват книги на родния си език в столицата на тогавашната ССР Молдова. Това поставя началото на съвременната българска бесарабска литература, чийто първопроходец става Петър Бурлак-Вълканов. През 1967 г. и през 1981 г. той издава в гр. Кишинев първата българска бесарабска стихосбирка „Моя южна равнина“ и първия български бесарабски сборник с проза „Пътуване към май“.

Докато поетите и тяхната продукция привличат вниманието на неколцина изследвачи (Съвременна 2006; Налбантова 2014), а и са заели подобаващо място в учебните програми на студентите-българисти в Украйна и Молдова, проучването, осмислянето и оценката на съвременната българска бесарабска проза прави своите първи стъпки. В предлаганата публикация са представени анкети с няколко от нейните творци.

---

¹ Рубриката подготви Елена Налбантова (Elena Nalbantova) – проф. д-р в кат. „Българска литература“ във Филологически факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, e.nalbantova@uni-vt.bg

ИВАН ВЪЛКОВ

Иван Вълков е български бесарабски прозаик, роден през **1939 г.** в с. *Бургуджи* (днес с. Виноградовка), Арцизки район на Одеска област, Украйна. В ранното си детство преживява т. нар. „гладомор“ и е пръв сред съвременните български бесарабски автори, който се осмелява да разкаже за годините на глада. След като през 1958 г. завършва 11 клас в родното си село, „увлича с вдъхновението си“ (Демирева 2009: 5) „петнадесет зрелостници [...] заедно да излезем от село и да заминем на Изток, в град Братск на младежки строеж“. (Бесарабските 1996: 61) По-късно Иван Вълков следва в Политехнически институт в столицата на Молдова гр. Кишинев², където остава да живее и работи като преподавател. За нуждите на професията си публикува научни статии и методически разработки. От 1994 г. е член на Съюза на независимите български писатели.

Първата си прозаична книга Иван Вълков издава през 1988 г. в гр. Кишинев. Това е сборникът с разкази „Рязка на вратата“, който заедно с излезлия 7 години по-рано сборник „Пътуване към май“ на Петър Бурлак-Вълканов поставя фактическото начало на съвременната българска бесарабска проза. (срв. Налбантова 2016) В основите на „Рязка на вратата“ ляга преживяното от писателя през неговото детство. Книгата започва с фрагмент „Взривявания“ – история за тревожната среща на малкото момче с профучалата над родното му село война. В следващите части през наивните детски очи е представено страшното изпитание на гладомора, на което е подложена Украйна през 1946–47 г. Сборникът от общо 14 хронологически последователни истории, обединени от общ герой, завършва с новелата „Заминаване“. В нея се говори за решението на вече порасналите младежи да помогнат на строежите на Ангара, възприемани от тях като строеж на „новия живот“. Тази постъпка бележи своеобразен взрив в дотогавашния живот на селото. Така привидно обикновения ход на живота на героя се оказва белязан от три събития, поставили на изпитание и проверка неговата същност.

През следващите десетилетия Иван Вълков издава сборниците с проза „Гроздобер“ (1999, Кишинев), „Присмехульник. Хумор и фантастика“ (2006, Одеса) и „Реброто на Адам“ (2009, Кишинев). **В последните два случая в едно книжно тяло са представени паралелно текстовете на български и техният авторски превод на руски език.** Публикуването и на руски не е изолирано явление при българските бесарабски автори. То оголва изключително важния за рецепцията на творбите им въпрос, свързан със степента на владеене на книжовния български език от бесарабските читатели – проблем, който Ив. Вълков засяга и в анкетата, публикувана тук.

Характерни за Ив. Вълков са автобиографичните мотиви. Това превръща разказите му в илюстрация на живота на бесарабските българи и ги прави особено привлекателни за онези, които откриват

² За причините, поради които до разпадането на СССР Кишинев е мястото, където българите от Бесарабия обикновено завършват висше образование, и защо се превръща в единствения град, където могат да се издават книги на български език, вж. Налбантова 2014: 42–46.

в тях себе си и своето отминало детство. „До болка ми са близки – пише по-младият от него, но също израснал в българско бесарабско село Г. Барбаров – случките с малчуганите от „Рязката на вратата“! Изплуват пред очите ми лицата на ония мои приятели от детството, с които и аз съм търсил приключения ...“ (Барбаров 2009).

Връщането към спомените ражда и сборника „Гроздобер“. Тук са събрани новелите „Саката работа“, „Гроздобер“, „Пристануша“, разказът „Инатчия“ и етнографски значимите спомени „Коледарите“, „Сурваки“, „Бабинден“, „Буджашките славеи“. Колизииите, в които попадат героите на тези произведения, са характерни за поколението на писателя, обречено да разруши традиционните порядки в отношенията между родители и деца в българските села. Това поставя първите два сборника на Иван Вълков в реда на онези, възприемани вече като класически книги на български автори, които имат за обект именно разпадането на традиционния селски живот. Особено характерен за времето е сюжетът на новелата „Пристануша“ – вероятно най-ценената от автора си творба, публикувана както в българските вестници в Молдова и Украйна, така и в сборника „Гроздобер“, а и в издадената по повод юбилея на Ив. Вълков книга „Реброто на Адам“. В нея са събрани 6 новели, разказващи за мястото на Жената в терзанията на Мъжа. Ив. Вълков пробва перото си и в създаването на кратки, безобидни хуморески, събрани в книгата му „Присмехульник“.

Специално за списание „Проглас“ писателят разказва за своя път към творчеството:

1. Разкажете за семейството, от което произхождате. Има ли в рода Ви изявиени разказвачи, певци, свирачи?

Роден съм в българското село Бургуджи, Арцизко.³ Родителите работиха в колхоза (майка, баща, сестра, брат. Вече починали.) Сестра ми, най-голяма от трите деца, жива е, на 84 години, живее на село. Аз съм най-малък от трите деца. Така че никаква интелигентност в семейството нямаше.

2. Кога и как започнахте да пишете?

Работейки като преподавател по специални дисциплини (инженер – технология на металите) в едно професионално училище, ми стана скучно и постъпих на вечерни курсове по журналистика за 3 години. Завършвайки, започнах да публикувам различни статии и методични разработки в най-различни вестници и списания. Поиска ми се и да напиша нещо като разказче. И на 21 август 1981 г. във в. „Юнны ленинец“ (в. „Млад ленинец“) на руски език беше публикуван разказът „Взрив“. И от тогиз тази дата всяка година я отбелязвам като рожден ден. (Шега.) Разказа го забелязала методистката-консултант в руската секция към Съюза на писателите на Молдова. Получих по пощата покана да отида при тях за запознаване. Когато те научиха, че съм българин, взеха ме за ръка и ме заведоха в българската секция. (Много бях учуден, че имало и такова нещо) и ме дадоха в ръцете на бате Петър Бурлак-Вълканов. И от тогаз се започна *мъченето* ми, за да разбере, че имало книжовен български език. Започнах под тяхно ръководство да се занимавам със *самообразование* (пò ми беше трудно в сравнение със стотиците изпити, които бях имал в Кишиневския политех).

3. Изучавали ли сте и къде книжовен български език?

Да, през август 1990 г. следвах един месец курс по български език към Софийския университет. И за това съм благодарен, разбрах малко какво е книжовен български език.

4. Когато пишете, представяте ли си читателя, който бихте искали да прочете написаното?

Да, когато пиша новелата, разказа или хумореската, винаги си представям читателя от моите познати, студенти и най-много, когато писах призраците на Кълвача (гледай „Присмехульник“).

5. Как се раждат историите, които разказвате?

За историите мога да кажа следното, новелите в „Рязка на вратата“ и „Спомените от гроздобера“ – това е живот от мойто детство. Произведенията в „Гроздобер“, миниатюрните хуморески от „Присмехульник“ – това са най-различни случки, взети от живота на моите деца (двама синове) и моите студенти.

³ Анкетата е предадена в оригиналната реч и с курсиви на анкетирувания автор, корекции са нанасяни само в пунктуацията.

А за „небивалицата“ („Провървяло му“ от „Присмехулник“) мога да кажа, че това е един присънил ми се сън, нещо подобно. Ето, неотдавна, през октомври месец, случайно се срещнахме в града бивши съкурсисти от института. Май че над 50 години се изминаха. Да отбележим срещата влязохме в един бар „Плачинта“ (по молдовски, а в мойто село казваме плачинка. Знаем, че книжовната дума е палачинка.) При нас и тук в Молдовата са фаршировани (пълнени – Е. Н.) с нещо: сирене, зеле, картофи и т.н. И в менюто ние изброихме до 14 вида. До затварянето на бара ние опитахме май че до 10 вида. Разбира се, с червено руйно вино. В 2 часа през нощта се събуждам от такъв сън – две палачики на масата в голямата къща се скарали, май ще се сбият по въпроса: коя с кво фарширована е по-хубава. Сутринта си спомнях за този сън и реших да го сложа *на конвеер* (така при нас се изразяваме). Само че, вместо палачинки взех пирожки и не на масата, а в двора. Две седмици се караха в главата ми и ето какво излезе (Изпращам един екземпляр по жанр – хумор.)

Май че, много написах по тази точка

6. Има ли писатели, които са оказали влияние при оформянето Ви като белетрист?

7. Кой са писателите, които обичате?

8. Кога се запознахте с българската литература (не е задължително)? Ако отговорът на предния въпрос е да, има ли творци или произведения, които са Ви направили особено силно впечатление?

Обединявам отговорите на последните три въпроса: Разбира се, до 1981 г. всичко четох на руски, защото и представа няхах за книжовен български език. И щом се опитвах да пиша нещо на руски, обични писатели ми бяха Константин Паустовски и Виктор Астафиев. През студентските години денем и нощем, като халосан, нерекъснато четях всичко, каквото намирах в библиотеките и по книжарниците от тях. Аз още не се досещах, че някога ще пропиша и аз някаква проза. Може би те ме подбутнаха към тая пътека. Но добре помня и съвсем друго чувство имах, когато след 1981 г. се запознах за пръв път с прозата на Антон Страшимиров „Качаловската крамола“, Димитър Димов „Тютюн“, Камен Калчев „Живите помнят“ и др. Може би те са мои учители! Не знам! Ала точно зная, че когато прочетох първите разкази от Йордан Йовков, почувствах, че по-обикнатата от мене проза повече няма да има. И се започна пак моето обикаляне по библиотеки и книжарници. Голям подарък си направих в гр. Берлин (Източна Германия). В една книжарница открих трите тома (1, 4, 6) избрани творби от Йордан Йовков и 4 тома от Камен Калчев. Може би мога да кажа, че Йордан Йовков е моят учител? Божият му дар, възплътен в творбите му, стана за мен като въздух.

9. Вие имали ли сте такъв учител или редактор, какъвто е бил поетът Андрей Германов за бесарабските български поети?

Ако става въпрос за съвременни – не!

10. Вашата книга „Рязка на вратата“ е втората книга с проза на бесарабец, издадена в СССР на български след войната. Как се стигна до издаването, разкажете за пътя от ръкописа до книгата?

Никога няма да забравя раждането на първата ми книга новели „Рязка на вратата“ през 1988 г. Да именно „раждането“, не преувеличавам. До днес тя е най-обичната за мен. Наистина като първото дете. Ние, мъжете, не винаги разбираме и чувстваме състоянието на жената, мъките ѝ по време на раждането на детето и безмерната ѝ радост, виждайки го за пръв път. До това мнение стигнах след забележката на жена ми. Наблюдавайки състоянието ми по време на публикуването, тя ми каза: „ти, като че ли дете раждаш“.

Когато за втори път ръкописът беше обсъден в секцията на бесарабските български писатели към Съюза на писателите в Молдова, аз започнах трети път да го преписвам. Чувствах, че исках да бъда сам и непременно да бъде тихо, никой да не ми пречи. Нищо друго не можех да правя! Разходки, гости, заминаване на село – всичко по-късно. А когато започнах да работя с художника за илюстрирането на книгата, трябваше да му превеждам новелите на руски, за да може той да схване сюжета, станах такъв нервен и неспокоен, че дори домашните ме съветваха да отида в болница. Много се грижех за

корицата и за рисунките. Денят, когато ме извикаха в издателството и ми връчиха първия сигнален екземпляр, отстрани, както ми каза после жена ми, е изглеждало като че ли държа в ръцете си току-що родено дете! И за съжаление, има много грешки в езика, допуснати от членовете на секцията (два пъти я обсъждаха) и от печатницата.

11. Имате ли впечатления как беше посрещната книгата Ви от българските читатели в Бесарабия и от професионалните литератори? Появиха ли се отзиви, рецензии или други текстове? Ако може, посочете кога и къде?

Най-добре книгата беше посрещната от читателите по българските села и най-много в моето родно село. Разказвах ми, че в неделя, когато селяните, за да си починат от работа, излягваха на *дернек*⁴ на улицата, за да се научат какви новости станали, поръчали на по-млад и по-грамотен мъж да чете книжката. Бурно обсъждали събитията, разказани в новелите и много от тях намирали себе си и крещели: „това за мен написано...“ Едно не им са харесвало, че езикът бил чужд, много думи не познавали. Един мой съученик, който остана в село да живее и работи, ми каза, че дядовците от дернека му поръчали: „ако срещнеш Иван, кажи му да пише на *нашия* език... че много не разбираме.“ Що се отнася за професионалните литератори, те са много малко. Само Г. Барбаров се опитва за такава работа.

12. Каква е историята на създаване на сборника „Гроздобер“ и неговият прием от читателите?

Новелите, включени в този сборник, са събрани от най-различни разкази, които вече много години чувам, събирам от младежи, сиреч моите студенти, с които общувам, може да се каже, живея ги вече над 45 години. По време на Съюза, когато бяха живи колхозите и совхозите, ние почти всяка учебна година започвахме отначало с трудов семестър, който се продължаваше 1 – 1,5 месеца, събирайки реколтата. Колко и какви истории съм чувал от тях. Изобщо, аз обичах да ги „завеждам“, за да ми разкажат разни истории. Ала искам да подчертая, че Тончо Господинов от „Саката работа“, Ванчо Вълев от „Гроздобер“, Тодорка Дучева от „Пристануша“, Тошо Гайдаржиев от „Интация“, всички имаха прототипи. Историята на „Пристануша“ почти на 70% е взета от събития, стали в нашето село.

13. Продължавате ли да пишете проза на български?

За съжаление, ситуацията сега много се промени. От публикуването на „Реброто на Адам“ (юли 2009 г.) до сега, почти нищо, само две хуморески, и историята на последната вече разказах и я изпроваждам. Причина за таз скръбна ситуация? Променя се народът, съвременния младеж го интересува само *бизнес*. Изгубиха се ония празници, събрания, семинари, форуми, конкурси и т.н., с които ние, първите възрожденци, по време от 1980 г. и до приблизително 2005 г. живеехме и мислехме, че така ще бъде вечно. И още, когато ме завлякоха в българска секция на Съюза на писатели на Молдова, бяхме 12 членове, а сега от тях, тук в Кишинев, останахме само двама, Г. Барбаров и аз. Пръснаха се по целия свят!!! И най ми е обидно, че на работа говорим на руски и молдовски, вкъщи също, с приятелите също. Няма с кого и где да общуваш на родния, българския книжовен език. И започнах да го забравям, а колко мъки имаше поне малко да го науча...

14. Разкажете ми за тях или само избройте други съвременни бесарабски български автори на проза.

За съвременни бесарабски български автори на проза, за съжаление, нямам никаква информация. Обаче тях и ги няма. В библиотеката имам нещо от починалите бацьовци: Мишо Хаджийски и Петър Бурлак-Вълканов.

15. Поддържате ли контакти с някои от днешните представители на бесарабската българска интелигенция?

Ако става дума за българска *интелигенция*, то повече с Г. Барбаров. Историците Иван Забунов, Николай Червенков, Иван Грек. Рядко в българската библиотека: Лена Рацеева и Надя Кара.

Ето, това е всичко. Извинявам се, че писах на ръка. Сега на моята възраст никак не можах, не успях за да се продружа със съвременната техника (компютър, интернет, ел. поща и т.н.) А моята дружка – печатната машинка, вече остаря и се счупи, повече не иска с мен да дружи, омръзнало й...

⁴ дернек (диалектно) – събиране на съседи на улицата на разговори.

ЛИТЕРАТУРА

- Барбаров 2009:** Барбаров, Г. Да напишеш за себе си ...// *Роден край* (Одеса), бр. 26 от 4 юли 2009. // **Barbarov 2009:** Barbarov, G. Da napishesh za sebe si ...// *Roden kray* (Odesa), br. 26 ot 4 yuli 2009.
- Бесарабските 1996:** *Бесарабските българи за себе си*. Съст. П.-Е. Митев, Н. Червенков. София, 1996. // **Besarabskite 1996:** *Besarabskite bulgari za sebe si*. Sast. P.-E. Mitev, N. Chervenkov. Sofiya, 1996.
- Демирева 2009:** Демирева, К. Предговор. // Вълков, Ив. *Реброто на Адам*. Новели. Кишинев, 2009. // **Demireva 2009:** Demireva, K. Predgovor.// Valkov, Iv. *Rebroto na Adam*. Noveli. Kishinev, 2009, s. 5.
- Налбантова 2014:** Налбантова, Ел. *Подстъпи към съвременната българска поезия от Бесарабия и Таврия*. В. Търново, 2014. // **Nalbantova 2014:** Nalbantova, El. *Podstapi kam savremennata balgarska poeziya ot Besarabiya i Tavriya*. V. Tarnovo, 2014.
- Налбантова 2016:** Налбантова, Ел. *Съвременна българска бесарабска проза. Предварителни бележки*.// **Nalbantova 2016:** Nalbantova, El. *Savremenna balgarska besarabska proza. Predvaritelni belezhki*. // <<http://elenanalbantova.blog.bg/lichni-dnevnic/2016/07/14/syvremenna-bylgarska-besarabska-proza-predvaritelni-belejki.1464520> [12.02.2017]

ИВАН НЕНОВ

Иван Ненов е една от представителните фигури на българската интелигенция в Украйна. Роден е през 1944 г. в гр. Измаил, Одеска област в семейство на учители. Детството си прекарва в Болград. Когато е на 6 години, баща му е обявен за „враг на народа“ и изпратен в Сибир. В едно интервю Ив. Ненов си спомня за „дълбоката есен в Измаил, когато нас с мама след разпит в НКВД ни освободиха късно вечерта. Вървах полуспящ и попитах мама: „У дома ли отиваме?“ Тя отговори: „Ние вече нямаме дом“... И до днес в паметта ми звучат стъпките на енкаведиста¹, който крадешком ни съпровождаше.“ (Ненов 2014) Арестуването на бащата и тези страшни спомени залягат в основите на първата му повест „Мостът на раздялата“, публикувана две години след разпадането на СССР.

След ареста на бащата майката започва работа в с. Виноградовка (до 1944 г. селото се нарича Курчи), Болградски район, където Ив. Ненов завършва училище през 1958 г. За това време той си спомня „как хората, въпреки страха от репресии, донасяли пред вратата на учителката, която се появила в селото, хляб, мляко, яйца, и той – момченце, ги прибирал и късно нощем изнасял чантата или съда обратно, за да могат хората да си ги приберат още докато е тъмно.“ (Позади 2016) Именно в това училище Ив. Ненов работи две години преди да продължи следването си в гр. Тираспол, Молдова, където изучава руска филология, и в гр. Киев, където завършва журналистика. През целия си живот е телевизионен, радио и пресжурналист. Дванадесет години оглавява одеското областно радио, десет години е главен редактор на вестника на Одеския областен съвет. Заслужил журналист на Украйна.

¹ Енкаведист – служител на НКВД. НКВД (Народный комиссариат внутренних дел) – Народен комисариат на вътрешните работи, централен правоприлагащ орган на Съветския съюз, известен с политическите репресии, които упражнява в ерата на Йосиф Сталин. Специализирано главно управление на НКВД се преобразува по-късно в КГБ.

Член на Съюза на писателите на Украйна и на Съюза на българските писатели. Носител е на различни отличия, в това число на литературната награда „Степан Олейник“ и на званието „Човек на годината“ на Асоциацията на българите в Украйна. През 90-те години на ХХ в. е дипломатически представител на Украйна в Ашхабад (Туркменистан). Доктор по политология, професор по публично майсторство в катедрата по Регионална политика и публична администрация на Одеския институт на Академията по държавно управление при Президента на Украйна.

Мястото на Иван Ненов в съвременната бесарабска българска проза се определя от факта, че със своите творби той въвежда в нея нови теми. Още в първата си повест „Мостът на раздялата“ (1993, Одеса) писателят заговаря за историческото минало на бесарабските българи и за причините, които са ги довели в Бесарабия. На темата за началото на пътя на бесарабските българи в новата им родина изцяло е посветена втората му книга „Попечителят“ (1996, Одеса), вдъхновена от делото на ген. Иван Инзов – покровител на преселниците и устроител на Бесарабската земя през първата половина на ХІХ в. Значимостта на обръщането към историческата тема се определя от обстоятелството, че в СССР демонстрирането на етническо самосъзнание не е толерирано и бесарабските българи са живели в неведение за своето минало.

Другата голяма тема, която Ив. Ненов въвежда в съвременната българска бесарабска проза, е темата за репресиите, с които се налага съветската власт в Бесарабия. Тя е в основата на сюжета на повестта „Мостът на раздялата“ и на романа „Разпръснати по света“ (2003, Одеса) – две книги, разказващи историята на рода на писателя.

Онова, което изпъква в публикациите на Ив. Ненов, е желанието книгите му да достигат до читателите си на езиците на народите, които обитават многонационалната му родина. Повестта „Мостът на раздялата“ излиза на български, а „Попечителят“ – на български и на украински. Сборникът с новели „Туркменски щрихи“ (Ашхабад, 2001), е отпечатан на туркменски, украински и руски, романът „Разпръснати по света“ – на български и украински. През 2013 г. в Одеса се появява прозаичният му сборник „Съзвездие“, където творбите са публикувани на български, украински, руски, гръцки, гагаузки, иврит, румънски, а сред сюжетите има и такива от живота на ромите („Неразчупен хляб“). Във връзка с последната той споделя: „Когато пишех „Неразчупен хляб“ (ромска новела), няколко месеца живях в тавора“ (Ненов 2014). Мото на сборника е фразата „Колкото по-сплотени са диаспорите, толкова по-силна е държавата“, а на корицата е нарисован мощен дъб. В интервю Ив. Ненов тълкува рисунката: „Дъбът, това е държавата. Клоните са етносите. Колкото по-здрави са клоните, толкова по-силна е държавата“ (Вести 2013)

За читателите на списание „Проглас“ той споделя в интервю:

1. Разкажете за моментите, които Ви оформиха като човек

Известно е, че човек се оформя от деня на своето раждане и Бог го създава за добро. За съжаление нашите отношения към хората и към живота се развиват по различен начин. Напоследък станаме равнодушни един към друг и често доброто не е на почит. На мен ми провървя, като човек аз се формирах в следвоенните години в обкръжението на много порядъчни и отзивчиви хора. Помня в село Курчи (с. Виноградовка) на моста, в центъра на селото вечер се събираха възрастни българи и гагаузи в кептари², с вълнени червени пояси, с калпаци. Те се радваха на промените, които настъпиха след заминаването на румънците и връщането на руснаците. Припомнях си отминалия живот, и единствен аз – деветгодишно (10–11-годишно) момче – стоях при тях. Мълком се вслушах в различните им житейски истории, в хумора им и в тези разкази за времето и за разни спорове се усещаше доброта. С годините фрагменти от техните диалози пренесох в литературата. Носталгията по трудното, но пълно с доброта детство ме гложди и досега и затова в моите новели и в романа ми често се връщам към онзи светъл и щастлив период. Всички ние живеехме много бедно, аз изпитах и глада. Тогава като враг на народа баща ми беше репресиран и изпратен в ГУЛАГ³, беше осъден от Военен трибунал на 25 години, и ние с мама, също учител, както и татко, вярвахме, че сталиновият режим скоро ще падне. Така и стана. Баща ми се върна отново в училище.

² кептар (украински) – кожухче без ръкави с вълната навътре (Бел. прев.)

³ ГУЛАГ (Главное управление лагерей и мест заключения) – управление към НКВД, отговарящо за администрацията на системата от съветски лагери за изправителен труд от 30-те до 50-те години на ХХ в. (Бел. прев.)

Най-голямо влияние върху мен оказаха моите родители. Аз можех да пропадна, но докато татко беше въдворен, ми се наложи още в детството си да го заместя. Мама работеше в училище на две смени, а аз още в 3. клас чистех колхозната дъскорезница, за което ми даваха няколко чувалчета дървени стърготини. И преди мама да се върне вечер, аз палех нашата голяма българска пещ и печех картофи... и така изпълнявах много мъжки задължения...

След като се върна от ГУЛАГ, татко работеше не като директор, а като обикновен учител. Никога няма да забравя как той се възмущаваше: „Какво унижение е да поставяш на ученика двойка или даже тройка. Няма лоши ученици, има лоши учители“. И след часовете той подготвяше допълнително децата по история и неговите ученици и до сега си спомнят с каква любов им е предавал своите знания и те и до днес обичат историята. Ето тази любов към знанието и доброто възпитаха в мен моите родители, за което на тях и на моите съселяни съм благодарен и до днес.

2. А като творец?

По житейския си път, така се случи, срещнах повече добри хора. Сред тях и Виктор и Тиролина Казакови, моите преподаватели в педагогическото училище. Тиролина Андреевна ни преподаваше музика, а Виктор Григориевич⁴ – литература. По-късно той стана писател, заместник главен редактор на най-популярното в Съветския съюз списание „Новы мир“. Той винаги отличаваше моите съчинения, а веднъж ме извика след урока и ми предложи да опиша чувствата, които предизвиква у мен „Лунната соната“ на Бетховен. Аз много пъти слушах това безценно произведение, а след това споделих своите впечатления. Оказа се, че съчинението беше много емоционално, споделящо точно моите преживявания, и тогава учителят ми каза: „Ваня, предлагам ти постепенно да те запознавам с литературните жанрове“.

И той ми четеше новели и ги анализираше, обясняваше ми как се пишат повести и романи. А аз вече бях на 17 години и запомнях всичко. Никога няма да забравя неговата най-главна заръка. „Винаги във всяко произведение търси конфликт“. С годините влечението ми към литературата се усилваше. Но в Съветско време не можех да пиша за това, което ме вълнуваше и болеше. Тогава това беше опасно. А мен ме вълнуваше темата за политическите репресии, когато елитът на нацията се унищожаваше от сталинския режим.

Аз се запалих по историята на преселението на моя български род. Защото ще се съгласите, че за всеки бесарабски българин е характерно това, че се чувства като дете с две майки: България и Украйна. Помня първото си посещение през деветдесетте години в родното място на моя праядо Стоян град Велико Търново, след излизането на книгата „Мостът на раздялата“.

На среща с мен една журналистка ме попита: „Как се чувствате в България?“ И аз без да мисля дълго, отговорих: „Като син на две майки“. И досега, като представител на четвърто поколение преселници, живея с това чувство. Радвам се и се огорчавам, страдам, когато осмислям събитията в моята историческа родина България и в Украйна, където се води война. Винаги съм бил искрен в литературата, с честна позиция – на това ме научи моят учител Виктор Казаков. По-късно московски писател, който след разпадането на Съветския съюз не можа да се примири с това, което ставаше в СССР, и емигрира със семейството си в Прага, където почти 90-годишният писател живее и публикува. Господ здраве да му дава.

3. Разкажете за знаменити срещи във Вашия живот, които предопределиха житейския и творческия Ви път.

Срещите с такива хора са много, но бих открил тези с проф. дин Михаил Дихан⁵, патриот на своя народ. След разпадането на СССР той живя в Америка, но впоследствие се завърна в Одеса, за да бъде сред българите преди смъртта си.

4. Има ли писатели, които са оказали влияние при оформянето Ви като белетрист?

Да, това е одеският писател Богдан Сушинский, известен далеч зад пределите на Украйна. Когато бях главен редактор на Областното радио, той дойде при мен и помоли да участва в едно предаване.

⁴ Виктор Григориевич Казаков – прозаик, публицист, сценарист. Роден на 17.11.1931 г., завършил историко-филологическия факултет на Кишиневския университет през 1953 г. Работил като журналист в Молдова, а от 80-те години на ХХ в. – в Москва. Днес живее в Чехия.

⁵ Михаил Дихан (25.08.1925 - 6.06.2006) – бесарабски българин, украински учен-историк. Основател е и почетен председател на Одеското българско дружество, член на Настоятелството на Международната асоциация на българите. Автор на повече от 25 монографии, 200 статии и на научнопопулярни книги за българите в Украйна.

По време на разговора с него му споменах, че имам ръкопис, който съм писал през младостта си в продължение на 20 години. Но кой тогава би издал „Мостът на раздялата“!? Той ми каза: „Дай да го прочета!“ На следващата сутрин дойде и ми каза: „Ти разбираш ли, че тази книга е написана с кръв. Тя е документално-художествена. Трябва да се издаде!“ и ме посъветва да направя няколко допълнения и редакции. След това, с помощта на тогавашния редактор на българския радио и телевизионен център в Одеса Гана Пенева, един талантлив човек, певица, радио и телевизионна водеща, която се знае във всяка бесарабска, таврийска и кримска българска къща, я преведох на български език. След 25 години работа в Украйна, Гана Пенева се върна в своето Велико Тръново. Безкрайно съм ѝ благодарен.

5. Кои са Вашите любими поети и писатели? Помните ли първите си срещи с тяхното творчество?

Те не са чак толкова много. Това са М. Ю. Лермонтов, Сергей Есенин, Достоевски, Лина Костенко (украинска поетеса), Атамурад Атаваев (туркменски поет), Олес Гончар (украински прозаик, роман „Собор“, на бг. ез. „Храмът“), Иван Вазов, Димитър Димов, а по-късно Нико Стоянов⁶. Трудно е да бъдат обединени, но ще се опитам да ги обясня всичките с една дума – в техните произведения главната тема е човечността.

6. Познавате ли българската литература? Има ли творци или произведения, които са Ви направили особено силно впечатление?

Иван Вазов „Под игото“, Димитър Димов „Тютюн“.

7. Изучавал ли сте и къде книжовен български език?

Книжовен български език изучавам самостоятелно.

8. Кога и как започнахте да пишете проза?

Моите първи опити започнах в младостта, а през 1993 г. беше издадена повестта „Мостът на раздялата“, след това „Попечителят“, където главният герой е бащата на бесабарските българи – ген. Иван Инзов.

9. Имате ли впечатления как бяха посрещнати книгите Ви от българските читатели в Бесарабия и от професионалните литератори? Появиха ли се отзиви, рецензии или други текстове? Ако може, посочете кога и къде?⁷

На творческите ми срещи, които поради здравослоното ми състояние се случват все по-рядко, аз осмислям своята просветителска роля не само като украински, но и като български писател. В очите на моите читатели винаги откривам искрата на любопитството за миналото и настоящето на българската диспора.

Може да прозвучи нескромно, но всички казват, че моите срещи протичат необичайно. В много рецензии се казва, че срещите са постановки с един актьор, защото те се провеждат на подходящ музикален фон и видеоизображения и лично представям научените наизуст цитати от моите произведения.

Може би с това осъществявам своята нереализирана детска мечта – да стана актьор. Учих в актьорския факултет в Москва, но моите родители ме взеха от там, мен юношата, и ми казаха: „По-добре да станеш учител отколкото добър актьор“.

10. Коя своя творба оценявате най-високо?

Аз съм човек самокритичен. Винаги намирам в моите произведения моменти, които е трябвало да бъдат разширени и допълнени. Но най-добре представеният ми герой е Иван Инзов („Попечителят“). Самотен, без наследници човек, оставил на поколенията българи цялата топлина на своето сърце.

По мое мнение доста добре е представен характерът на също толкова самотна българска жена – леля Тинка. Това е новела за жена без възраст, която винаги е ходила на „мегдана“, играла е хора с младежите, те са я изпращали до дома ѝ, но никога не са успели да задоволят любопитството си, на

⁶ Нико Стоянов (9.01.1947) – български бесарабски поет. От 1988 г. е основател и гл. ред. на първия след Втората световна война български вестник в Бесарабия „Родно слово“. Член на Съюза на писателите на Русия, на Съюза на писателите на Молдова, на Съюза на българските писатели. Член на Съюза на журналистите на Молдова. Заслужил деец на изкуствата на Молдова (1995). На български е издал стихосбирките „Здравейте“ (1976), „От болка свята“ (1983), „Две обичи – една любима“ (1987), „Аз – българинът...“ (1999) др. Сценарист на документални филми. Преводач от руски, украински и молдавски. Поезията на Н. Стоянов е превеждана на много езици.

⁷ В края на анкетата Ив. Ненов изброява част от отзивите, публикувани след появата на негови книги.

колко години е леля Тинка. Тя е била прекрасен разказвач, обичащ да преувеличава, често сменяйки повествованието на своите истории, човек с огромно чувство за хумор и любов към хората. И днес, когато някой започва да говори неистини, за да прекратят излиянието му, казват: втора леля Тинка.

11. Когато пишете, представяте ли си читателя, който бихте искали да прочете написаното?

Всички мои сюжети са взети от живота, от разказите, легендите, българските песни и разбира се, когато пиша, аз виждам тези, заради които пиша и даже не е за вярване, но чувам техните гласове.

12. Върху какви теми Ви е най-лесно да пишете?

По-лесно пиша за човешките взаимоотношения във всеки исторически период.

13. Продължавате ли да пишете проза?

Пиша, но бавно. Продължавам да работя върху прозата. Почти съм завършил една повест или по-скоро очерк „Украинският Дойчо“, за Данаил Крижановски, учител в Болгарадската гимназия, преподавател по словестност и музика, който през 1886 г. в Болгард, на брега на Ялпуг е написал музика по знаменитото стихотворение на Тарас Шевченко „Реве и стене Днепър широки“.

Иска ми се да издам отново „Попечителят“. Събрал съм нови материали за българските изселници и техния настойник – Инзов. В последно време ме съблазнява идеята да отида в Запорожието и да напиша повест за Мишо Хаджийски⁸ – истински патриот на нашия народ – таврийският Йовков. За съжаление, на моите години е трудно да се сътвори нещо ново, но може и да успее.

10. За какво не бихте писали?

Труден, но много интересен въпрос. Може би за грешките на своята младост, за дълбоко личните ми тайни, които с годините не ми дават покой. Но аз, както всички хора на моята възраст, живея с мисълта за всеопрощението...

11. Какво мислите за бесарабската българска литература – поезията, прозата, хумористичните творби?

По мое мнение, българската бесарабска литература – това е плеяда от известни литератори, много от които са загинали в сталинските затвори. Това са Дмитрий Марков⁹, Георгий Журжер¹⁰, Николай Фуклев¹¹, Иван Гедиков¹², Анна Преславска¹³, Александър Кетков¹⁴, Мишо Хаджийски... В

⁸ Мишо Хаджийски (27.11.1916 – самоубива се в България на 7.12.1944). Български писател, публицист и общественик от Таврия, най-продуктивният сред таврийските творци. До емигрирането си в прародината през 1942 г. издава сборниците с разкази „Разлив“ (1938) и „Нощите край Лозоватка“ (1940), пиесата „Бановите дворища“, поставена през 1939 г. в съществувалия по това време Български държавен театър в Одеса, и книгата с пътеписи „Из Бесарабия“ (1941). В България издава статията „Българската литература в Таврия“ (сп. Просвета, 1942, № 8-10) и книгата „Българи в Таврия“ (София, 1944). През 1942–1944 г. сътрудничи на българския периодичен печат. Организира завръщането на таврийските българи в Прародината, заради което след 9 септември 1944 г. е арестуван. Част от книгите му са преиздадени в България в началото на 90-те години на ХХ в. (напр. Българи в Таврия. В. Търново, 1992.; Пуста чужда чужбина. С., 1994.)

⁹ Димитър Марков (1913 – 1990) таврийски българин, издава стихосбирка „В ритъма на дните“ (1934) и том с преведена на български поезия на Александър Пушкин „Под родното небе“ (1940). Впоследствие съветски академик, литературовед-славист.

¹⁰ Георгий Журжер (род. 1910 в българското с. Доброо край градчето Олшанка, днес в Кировоградска обл., Украйна – смърт неизв.). През 1936 г. издава сборник „Разкази“.

¹¹ Никола Фуклев – (1905 в с. Преслав, Таврическа губерния, днес в Приморски район, Запорожка обл. – разстрелян на 4.11.1938 г.), доайен на групата на таврийските писатели от 30-те години на ХХ в. Издава сборник с разкази „Вредители“ (1932) и книга първа на романа си „На позлатена земя“ (1934). Жертва на сталинските репресии.

¹² Иван Гедиков (1912 – 1938, самоубива се като студент в Одеса). Таврийски българин, талантлив поет, през 1936 г. издава том „Стихове“ и подготвя за печат втора стихосбирка „Чудесен остров“. Поради смъртта на автора ръкописът пропада.

¹³ Анна Преславска (Анна Тодорова Главчева) (1909 – 1938), таврийска българка. В началото на 30-те години на ХХ в. прави опити в литературната критика.

¹⁴ Александър Кетков (30.08.1907 – 23.01.1991), таврийски българин, представител на българското възраждане в СССР от 30-те години на ХХ в. До края на живота си се изявява като литературовед-българист, журналист и преводач на украински език на повече от 40 произведения от български писатели. Автор е на над 140 българистични статии в украински антологии и енциклопедии.

по-голямата си част това са преселници от Бесарабия в Таврия и Крим, след това са станали членове на Съюза на писателите и са публикували в Харков през 30-те години на XX в.

През 70-те години на миналия век успешно е работил и прозаикът Иван Мавроди¹⁵, а след него аз започнах да пиша проза. Прозата и поезията през тези години беше обвееана с романтика за съветската действителност. Тя може да е малко наивна, но е достатъчно искрена и дълбока. Искане ми се да се намери литературовед, който да изучи тази литература и да направи учебник по бесарабска литература, започвайки от 30-те години. А всичко започва в средата на XIX в. с поезията на Елена Мутева, сестра на директора на болгарската гимназия.

Мисля че проф. Елена Налбантова прави много за проучването на творците на бесарабската българска литература. Може би трябва да се преподава спецкурс по бесарабска литература, родоначалник на която е Елена Мутева. Мисля, че това е дълг на учените и литературоведите, които биха могли да открият много нови неща в този пласт на литературата.

12. Как бихте се описали или характеризирали с няколко думи?

Може би отговорът ми ще прозвучи нескромно, но как да се охарактеризирам? ... Кой съм аз? По принцип наивен и доверчив. През живота си съм правил много добрини, но с годините разбирам, че когато правя добро, трябва да внимавам до какво може да доведе то. Все повече се замислям дали хората заслужават твоите добри дела. Спомнете си Достоевски, който казва, че доброто е наказуемо, и това действително е така. Но осъзнавайки това, все пак аз продължавам, доколкото мога, да помагам на хората в тези сложни времена.

13. Имате ли мото? Ако да, кое е то?

Девизът ми е „Не позволявай на душата да мързелува“.

14. Имате ли житейски принцип и как бихте го формулирали?

Мъдростта в библейския израз: „Живей с добро и за добро“. Не само красотата, а именно доброто спасява нашия днешен много противоречив свят, който е в търсене на своя нов ред.

БИБЛИОГРАФСКИ БЕЛЕЖКИ

През 1998 г. одеското издателство „Маяк“ отпечата книгата на М. Дихан „Писатели българи в Украйна“. На стр. 28 има рецензии на моите две първи книги „Мостът на раздялата“ и „Попечителят“.

През 2001 г., по време на дипломатическата ми мисия в Туркменистан издателство „Ашхабат“ издаде книгата ми с новели „Туркменски щрихи“. В нея се описват обичаите и душевността на туркмените, корените на които са преплетени с тези на българите и гагаузите още от древността. А повестите „Изповедта на печкаря“ („Исповедь тандырщика“) и „Отворената врата“ са публикувани в много от централноазиатските републики. Опитвах се да представя туркменските възгледи за човека.

През 1996 г. одеското издателство „Маяк“ публикува сборника „Пролетно утро“, съставен от И. Г. Ненов, редактор Г. С. Пенева. От стр. 56 до стр. 70 са представени новелите „Мегданът“, „Софрата“, „Сундурмата“.

През 90-те години, не помня точно кога, няколко рецензии за моите книги бяха публикувани във в. „Роден край“.

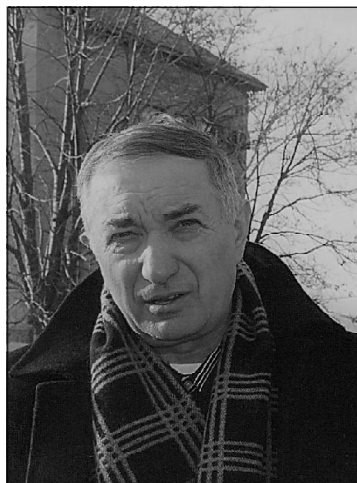
През 1991 г. излезе рецензия във в. „Литературная Украина“.

През 2001 г. и следващите години бяха публикувани рецензии в сборник със статии „Литературная Одесса“ (Сборникът вече не се издава).

Вестниците „На Думской“, „Черноморські новини“ и „Вечерняя Одесса“ също публикуваха рецензии за моите книги и повести.

¹⁵ Иван Мавроди (1911 – 1981), украински българин. През 30–40-те години издава сборниците „Партизани. И други разкази“ (1932) и „На пълен ход“ (1934), както и повестта „Дончо Цигуларов“ (1941). След Втората световна война публикува романи и повести на руски. През 1972 г. в Кишинев излиза на български език книгата му „За тебе аз мисля. Стихове, балади, поеми (1935 – 1960)“.

АННА МАЛЕШКОВА И НИКОЛАЙ КУРТЕВ

Дори само изброяването на заглавията на научните, популяризаторските и художествените книги на Анна Малешкова и Николай Куртев позволява да ги наредим сред пазителите на паметта за миналото и днешното на българската бесарабска общност. Това, от една страна, ги приобщава към книжовната продукция на бесарабските български автори, но заедно с това откроява тандема Малешкова-Куртев.

Те са сестра и брат, родени съответно на 7 ноември 1943 год. и 25 януари 1947 год. в създаденото от български преселници село Валя Пержей, Молдова. И двамата завършват Тирасполския педагогически институт „Тарас Г. Шевченко“. Тя се установява в гр. Сливен, България, в началото на 70-те години на XX в. До тогава работи като журналист в Молдова и за колегите си, от които учи първите стъпки в занаята, разказва: „Това бяха уникални журналисти с главна буква. Всички бяха преминали войната, имаха по ръцете и лицата следи от ранявания. Душевните рани не се виждаха, но толкова съм благодарна на орисията, че съм работила с тях. Имаше такова закриляне над мен, такова обгриждане, обучение. [...] Моят трудов стаж премина повече в България. Но такива хора, за съжаление, повече не срещнах. Може би един ден ще напиша за всеки един от тях по няколко реда. [...] Заслужават.“¹

След завършване на висшето си образование Николай Куртев остава в родното им село и в различни периоди работи като директор на средното училище и като кмет. По-късно е сред създателите на Тараклийския държавен университет „Григорий Цамблак“ (Р Молдова) и негов зам.-ректор. Защитава докторска дисертация по ономастика в БАН (София) и през 2006 г. издава във В. Търново изследването „Селищата с българско население в Северозападния Буджак. Ономастика, етнонимия, групонимия“. Преди това е публикувал сборник с разкази (Куртев 2004). Тя е автор на стихосбирки (Малешкова 1997; Малешкова 2011) и романи (Хана Щайн / Малешкова 2005; Малешкова 2013). През 2006 г. романът ѝ „Училище за мутанти“ е номиниран за наградата ВИК. Двамата членуват в Съюза на независимите български писатели, а А. Малешкова е член и на Съюза на учените, клон Сливен.

Интересът им към сътвореното от българите в Бесарабия довежда до създаването на историята на с. Валя Пержей (Малешкова, Куртев, Димов 1998), на исторически календар-справочник (Малешкова, Куртев 2007), на сбирка с бесарабски български пословици и крилати фрази (Малешкова, Куртев 2015). Между 1998 г. и 2015 г. публикуват поредица от съавторски романи (Налбантова 2016), имащи за тема бесарабското българско живеене от Преселението в Бесарабия преди повече от 200 години² до днес (Малешкова, Куртев 1998; Малешкова, Куртев 2000; Малешкова, Куртев 2012; Малешкова, Куртев 2012а; Малешкова, Куртев 2015). Целта, която си поставят с тези повествования, е да компенсират липсата на „пълна история за преселването и преселниците“ (Малешкова, Куртев 2012а: 22). Именно

¹ Споделено във Фейсбук, 2016 г.

² От началото на XIX в. руско-турските войни провокират масова миграция на българи в новоприсъединяваните към Русия територии, като в мирния договор след войната от 1827–1828 г. дори е включена за пръв път и клауза за размяна на население между двете империи. Днешните бесарабски българи са потомци на тези преселници.

това отличава създаденото от двамата от творбите на останалите български бесарабски писатели. Последната им засега съавторска книга е посветена на 100-годишнината от рождението на най-забележителния български писател от Таврия Мишо Хаджийски (Малешкова, Куртев 2016). Тук са събрани освен размисли за твореца и творчеството му и издирени от авторите свидетелства за завръщащите се в прародината България таврийци, пребивавали през зимата на 1943 г. в родното им село.

Помолена да разкаже как, отдалечени на стотици километри, брат и сестра творят заедно, А. Малешкова споделя: „Нашето писане наистина е много интересно. Ходим си по на седмица-две на гости. Например преди седмица брат ми беше за три дни в Сливен с куфарче идеи и документи. Беше много интересно. Караме се много, [...] спорим, късаме чернови и отхвърляме често пъти по цели глави, написани от единия или другия [...] Нищо аз без него и той без мен не публикуваме или вкарваме в текстовете, които вървят и в двете държави едновременно. Всяка вечер от 22 до 12 през нощта имаме „литературно четене“. Това е закон, когато не сме заедно.“³

На следващите страници Анна Малешкова и Николай Куртев отговарят на въпроси, разкриващи страни от тяхното израстване и работа.

В специалното интервю за списание „Проглас“ Ана Малешкова каза:

1. Каква искахте да станете, когато бяхте дете?

Помня ленинградските деца и децата от бесарабските села, оцелели след страшния глад (1946–47). Исках да остана жива. Детският дом беше срещу нашия дом. Мечтата ми беше да оцелея и един ден да се нахраня колкото си искам.

2. Разкажете за моментите, които Ви оформиха като човек.

На село десетгодишните деца бяха много по-отговорни, отколкото днешните деца. Наше задължение беше да храним домашните животни и да има вечеря за родителите ни, когато се връщаха от полето. За двете кози нека разкаже брат ми. Отколкото се помня бяхме равноправни членове на семейството. От нас нищо не се криеше. Знаехме проблемите и перспективите.

3. А като творец?

Четях изключително много. В пети клас получих първото си признание. Имаше едно Всесъюзно предаване „Пионерская зорька“⁴, изцяло посветено на творчеството на подрастващите. Обявиха конкурс. Всеки трябваше да разкаже за своето село. Моят разказ беше прочетен по Всесъюзното радио и награден с грамота. Учителката по литература Дунаева Антонина Сергеевна тържествено на пионерска линейка⁵ ми връчи грамотата. Прочетоха и разказа. Бях горда и по неин съвет четях книгите, които тя ми препоръчваше.

4. А като изследовател?

Винаги съм се интересувала от историята на селото, историята на всяка фамилия. Бесарабия, това е извор на легенди, предания. През целия си живот събирахме пословици, поговорки, приказки, които също си чакат своя ред за издаване. А и предците ни бяха книжовни хора. Много ни разказваха, това беше своего рода завещание. Да помним за какво ни разказват, да записваме и да съумеем да го предадем на децата си.

5. Коя професия Ви привлича, освен вашата и защо?

Лекарската. Няма по-благородна и необходима професия. По принцип всички професии са важни, когато работата на професионалиста се върши по съвест и както трябва.

6. Кои качества – свои и чужди – цените най-много?

Не смятам моите качества за дотам ценни. Непримирима работохоличка съм. Захващам се с прекалено много неща в този живот. Рисуване, писане, поезия и успоредно с това, отглеждам пчели, в миналото и буби, градини, шия дрехи, кулинария, приложни изкуства. Обичам всичко да е подредено. Мога да спя по два-три часа в денонощието, когато трябва да свърша нещо неотложно. Ценя порядъчността у хората, честността. Не прощавам предателството, лъжата. Ценя умните, интелигентните хора, от които мога да науча нещо ново.

³ Споделено във Фейсбук, 2015 г.

⁴ зорька (руски) – разсъмване.

⁵ пионерская линейка (руски) – пионерска проверка, тържествено събрание на пионерите.

7. Разкажете за знаменити срещи във Вашия живот, които предопределиха житейския и творческия Ви път.

Първите знаменити хора бяха учителите ми по руски език и литература.

През 1963 г. пътувахме от Липецк за Воронеж, където трябваше да се прехвърлим с баща ми на друг влак за Киев. Буквално преди да тръгне влакът в купето влезе красив възпълничък човек. Ние с баща ми бяхме в бели национални кожухчета, украсени с жигрант (боядисана в черен цвят агнешка кожа). Щом се настани, човекът се представи – Александър Трифонович. След минути с интерес започна да ни разпитва кои сме, от къде сме, с какво се занимаваме? Почерпиха се с баща ми и чак тогава стигна редът до мен. Попита какво чета и пиша ли стихове? Разбира се, похвалих се с първите отпечатани стихове в молдовските вестници. Този човек ни изнесе цяла лекция как трябва да изучаваме своята национална литература, да знаем своите поети и писатели, да пазим националната си култура и да пишем всеки ден. На гарата в гр. Воронеж с удивление видяхме, че го посрещнаха около тридесет души с цветя и овации: „Твардовский⁶, Твардовский приехал⁷“! Не мога да си простя, че пропуснах, не познах, може би най-знаменитата среща с един голям творец. Но заръките му помня цял живот.

Впоследствие съм имала много срещи с бележити личности като френския мим Марсел Марсо, оперната певица Елена Образцова, естрадният певец Валерий Леонтиев, от когото взех интервю, и много други. Работата ми беше такава, че нямаше как да не се срещна с тях по служебна линия. От българските бесарабски творци, живи и починали, с почти всичките съм лично позната, повечето от тях са и лични приятели. Нашият дом в гр. Чадър и в село беше винаги отворен. Като се почне от историка Константин Поглупко (Поглубко – Е. Н.), поетите Петър Бурлаков-Вълканов, Нико Стоянов и много други.

8. Кои са Вашите любими поети и писатели? Помните ли първите срещи с тяхното творчество?

Растяхме с приказките на А. С. Пушкин, с руските народни приказки, с поезията на М. Лермонтов, с острата сатира на Салтиков – Щедрин. У дома – с български народни приказки. В по-късен период се срещнахме с творчеството на В. Маяковски, С. Есенин, с романите на Л. Толстой и М. Горки, Н. Островски. От българските писатели Иван Вазов, Д. Димов, записките на З. Стоянов, Г. С. Раковски и други. И разбира се, Чудомир. Ние, бесарабските българи, във вузовете на СССР изучавахме българската литература „обзорно“. Почти половин век от живота си в България „наваксам“ пропуснатото. Предпочитам литература на историческа тема.

9. Върху какви теми Ви е най-лесно да пишете?

Теми, свързани с моя край, с моя народ. Познавам неговата орисия, нагласа, неговата същност. И когато има като допълнение документи към замисленото – много лесно се пише.

10. За какво не бихте писали?

За нови открития, свързани с масовото унищожаване на човека като венец на природата и самата природа.

11. Как започнахте да пишете?

Прекалено много материал се беше насъбрал. Това трябваше да се преразкаже, предаде на своите съвременници, хората си отиват, но написаното на белия лист остава за потомците.

12. Защо пишете?

Не искаме бесарабските българи да се изгубят в безкрая. Ние си имаме своя пътека, далеч от Метрополията. Надявам се, че в книгите ни няма нито антимония⁸, нито дистимия. Книгите се четат

---

⁶ Александър Трифонович Твардовский (8/21.06.1910 – 18.12.1971) – руски съветски писател, поет и журналист. Главен редактор на сп. „Новый мир“ („Нов свят“) (1950 – 1954; 1958 – 1970). Най-известната творба на Твардовски е поемата „Василий Тьоркин“, писана на фронта и публикувана по време на Втората световна война. Поемата се превръща в един от символите на фронтовия живот и прави от Твардовски култов автор на военното поколение.

⁷ Приехал (руски) – дойде

⁸ Антимония (руски) – празнословие, дребнотемие – Бел. ред.

леко, без сентенции. Пишем, за да покажем най-наболелите и важните проблеми на хората, с които сме живели и продължават да живеят в Бесарабия.

13. Представяте ли си читателя, заради когото пишете?

Понякога.

14. Как се стигна до издаването на първата Ви книга?

Чухме една легенда за празнуването на Еньовден. Дядо ни често разказваше спомените на своя дядо как са пристигнали в Бесарабия и колко е била висока тревата и равни полята. Баба пък ни разказа за баба Богдана, която описахме в първата книга „Да намериш разковничето“. Тази баба е починала на сто години и много стари хора, с които сме разговаряли, я помнеха. Сметнахме, че ще е интересно да разкажем за първите преселници на днешните.

15. Кое беше първото Ви словесно творение?

Сценариите за художествената самодейност в селския Дом на културата. Малките скичове имаха голям успех.

16. Коя творба оценявате най-високо?

Тя още не е написана.

17. С какви пречки като творец се сблъскахте и се сблъсквате днес?

Издаването на книгите. Финансови въпроси. Разпространението на вече издадените книги. Няма единна политика за подпомагане на регионални творци.

18. Авторството на коя творба (стихотворение, повест, роман, драма) бихте искали да бъде Ваше?

Книгите, които сме написали двама с брат ми, са неделими. Дълго време са писани, преписвани, допълвани. Обичам си книжните рожби, защото във всяка една книга са вложени освен литературен труд и духовната мъдрост на народа ни. Нашите книжни рожби са специфични, регионални и национални. Може би моите стихове именно са само мои.

19. Кой от бесарабските поети, писатели, учени, интелектуалци Ви допада и с какво?

От поетите – Петър Бурлаков-Вълканов. Той ни отвори очите, събуди ни от дългия сън, Нико Стоянов, Таня Танасова-Тодорова. От учените – доцент д-р Константин Поглупко, който пръв заговори за висшите учебни заведения на Русия, приели българи да учат. Доцент д-р Иван Данилович Забунов, който ни обедини в годините, когато инакомислещите бяха сурово наказвани. Този човек премина през много трънливи пътеки. Но оцеля, а и бесарабският български елит, който той обедини – също. От художниците – Димитър Пейчев, от по-младите – Алка Балан, С. Телалев. Те имат съвсем друг стил от класическия стил на Д. Пейчев. Имаме големи имена и в науката. Нашите съселяни: професор на икономическите науки д-р Пармакли Димитър учи и чуждестранни студенти, издал е над тридесет научни книги. Сред тях речници по икономика, учебници за студенти и преподаватели; доцент д-р епископ Иван Вълков, който успешно чете лекции по психология в редица държави; доцента по история д-р Катя Челак, чиито трудове са посветени на задълбочено проучване на образованието, историята и духовността на преселниците; политологът д-р Николай Цвятков; д-р Василий Стоянов, педагог; доктор по селскостопанските науки Николай Колчев и други. Ако се пише специално за видните бесарабски личности, едва ли би стигнала една страница.

20. Какво мислите за бесарабската българска литература – поезия, проза, хумористични творби.

Всяка творба има свой път към читателя. Бесарабската българска литература днес се издига на по-високо ниво, за перото се хващат повече млади хора. Обучението във висшите учебни заведения в България ги връща към корените, събужда у тях дълбоко скритите заложи и след време те извиват своя глас, който все още не се чува в България, зазвучават с нова сила. Поезията ни е носталгична, пронизана с поглед назад във времето или с дълбоко лирично учудване при досега с прародината, дали тя ще ни приеме, припознае. По мое мнение, нямаме изявени, ярки хумористични творби.

Откъслечни опити. Не искам да изброявам прозаиците, поетите. Те са много и всеки творец заслужава своето място в голямото българско литературно семейство.

21. С какво искате да Ви запомнят?

Като честен и отзивчив човек. Не търпя лъжата и лъжците. Помагала съм на чужди хора, изпаднали в тежко положение. Но смятам, че е грях да се рекламира това. То трябва да е тайна. Старая се да върша добри дела, мисля, че днес много хора го оценяват. Посадила съм много дървета, отгледали сме две деца със съпруга ми и сме им осигурили жилища. Но има още много неща, които трябва да извърша, с което хората да ме запомнят. И с интересните книги, които ще напишем с брат ми.

22. Какво Ви стимулира да творите?

Писането – това е своего рода колекциониране на идеи. И когато в колекцията се съберат само тези идеи, които ни допадат, тогава започваме със съавтора да ги избистряме. Искам да напишем такава книга, която бихме искали и двамата с брат ми да си я купим и прочетем.

23. Какво Ви тревожи и какво Ви вълнува, когато пишете?

Живеем във времена, когато много неща ме тревожат. Лошо е, че географията вече не може да управлява света. Народите се мятат от държава в държава в търсене на по-добър начин на живот. Започваме да свикваме с думите „война“, „глад“, „бездомни възрастни“, „бездомни деца“, а това е много лошо. Светът стана тесен. Вълнува ме как и с какви новини ще посрещна новия ден, дали ставащото днес, описано от творци, ще бъде интересно някой ден на обикновения читател, утре или в другиден.

24. Как бихте се охарактеризирали с няколко думи?

Всестранно развита социалистическа личност. Такъв беше девизът по мое време. Като всички бесарабски българи, живели в Онгъла⁹, в сравнително затворено общество, умея много неща. Закваската ми е стабилна. Нося гените (соя) не само на своите родители, но и на своите предци.

25. Имате ли мото? Ако да, кое е то?

Господи, не ми давай повече от това, което мога да понеса.

26. Имате ли житейски принцип и как бихте го формулирали?

Михаил Булгаков „Майстора и Маргарита“: „Никога за нищо не молете! Никога и за нищо, и особено онези, които са по-силни от вас.“

От своя страна, Николай Куртев отговори на въпросите ни така:

1. Какъв искахте да станете, когато бяхте дете?

Детинството в днешното понятие не го познавам. А и имах ли го?! То мина в друг век, в друга епоха, в друга социална и икономическа среда... Исках (или мечтаех) по-бързо да порасна, да карам коне сам, като стопанин.

2. Разкажете за моментите, които Ви оформиха като човек?

– Литературно-музикалният кръжок в училището, който ме приобщи към актьорското майсторство и музиката.

– Голямата сцена в Дома на културата. Вземах участие в концертите със скетчове и хуморески, някои от тях написани от сестра ми Анна, и като конферансие на концертните програми.

– Много ми даде в моето израстване педагогическият колектив в непълното средно училище, където след осми клас работих като старши пионерски ръководител цели две години и половина, преди да постъпя във ВУЗ-а. Директорът на училището Гума Фьодор Иванович, професионален литератор, музикант (дете на свещеник).

– Заведе ме на работа сестра ми (Анна Малешкова – Е.Н.)

---

⁹ Онгъл е територия в района на Долни Дунав, на която се установява хан Аспарух преди да създаде българската държава. Точното ѝ местонахождение не е установено, по бесарабските българи приемат, че тя се е намирала в земите, които те обитават днес.

– И още: стотици и хиляди срещи с малки и големи хора, които поделиха с мен своя житейски опит, знания, постижения. Това е една малка част от моментите, които ме ориентираха в каква посока да поема в живота си.

3. А като творец?

Като творец се почувствувах и укрепнах в института, в литературния кръжок „Молодые голоса“, воден от проф. д-р Титов Валентин Гаврилович, както и срещата с академик Г. Богач, който любезно ни покани с Иван Ганчев, състудента ми, да се заемем с българистика, с изследователска и творческа работа. Но това за нас по онези години беше много ново и скъпо – 120 рубли месечна заплата, без жилище и храна в столицата Кишинев. Но... зелени бяхме...

4. А като изследовател?

През целия си живот събирам всичко, което ме интересува: книги, пари, монети и стари купюри, предмети от миналото, документи, афоризми и други интересни неща, което може би има определена стойност, или ще има, и много други различни неща.

5. Коя професия Ви привлича, освен Вашата и защо?

След осми клас мечтаех да стана медик, но се разминах с мечтата. Привличаше ме по онова минало време бялата престилка, идеалната чистота и неповторимият аромат на етера, от който и до сега не оставам равнодушен към медицината.

6. Кои качества – свои и чужди – цените най-много?

Човекът на словото, толерантност, трудолюбие и всеотдайност.

7. Разкажете за знаменитни срещи във Вашия живот, които предопределиха житейския и творческия Ви път?

Отговорът е във втория и третия въпрос на анкетата.

8. Кои са Вашите любими поети и писатели? Помнете ли първите си срещи с тяхното творчество?

Джек Лондон, Антоан дьо Сент Екзюпери, Антон Чехов, Борис Полевой, приказките на народите – първият период от живота ми. Фьодор Достоевски, Николай Чернишевски, Чингиз Айтматов, Емилиян Станев, Михаил Пришвин, митовите на древна Гърция, Декамерон. Това бе вторият период. А. Чаковский, А. Василевски, А. Зегерс, Иван Вазов, Е. Багряна, Т. Драйзер, И. Стоун. През третия период. Руската класика присъства в моя живот през цялото време.

9. Върху какви теми Ви е най-лесно да пишете?

Моите теми: природата, животинския и растителния свят като едно цяло в хармония с човека. Обичам историята, конкретни факти, събития по темата. Тук ние със съавтора ми много успешно се допълваме един друг. Аз съм по-студен, нямам такъв тънък усет да опиша човешкия живот.

10. За какво не бихте писали?

Негативно, болезнено възприемам всякакъв вид насилие, убийство, посегателство и издевателство над най-красивото и скъпото на света – децата, такива произведения, телевизионни предавания не чета, не гледам и не пиша.

11. Как започнахте да пишете?

Много лесно. От игра, състезания в училището до сериозно писане. Много ми помогна специалността и ръководните длъжности да избистря и изостря мисълта си, да се обогатя с теми и образи.

12. Защо пишете?

Не съм по-долен от другите (пишещи). Така в такъв случай казват бесарабските българи.

13. Представяте ли си читателя, заради когото пишете?

Не.

14. Как се стигна до издаването на първата Ви книга?

През 1995 г. съселяните ми оказаха голямо доверие да стана кмет на Валя Пержей. Една от приоритетните задачи беше да подготвим и издадем книга за селото. Активно и много набързо беше

написана на руски език „История на Валя Пержей“. След големи дебати в съвета беше решено: книгата да се издаде на български или молдовски език. И тук ние с Анна набързо преведахме книгата на български, като включихме и Димитър Димов, който донесе от Московския военен архив интересни документи и картата на с. Валя Пержей от 1821 г. Така се появи първата книга от натрупаните материали за българите от Онгъла.

15. Кое беше първото Ви словесно творение?

Първото сериозно произведение е „Валя Пержей“, 1998 г. За някои стихотворения, които видяха бял свят в разни издания, считам, че това е данъ младоности, всплеск чувств¹⁰.

16. Коя своя творба оценявате най-високо?

„Да намериш разковничето“ – една тъжна песен за преселването с 49 исторически лица и сумата (много – Е. Н.) документи.

17. С какви пречки се сблъскахте и се сблъсквате днес като творец?

Не е много лесно да напишеш една книга и тя да види бял свят. Пречки: на пръв поглед – няма, но те са доста. И най-главното – пари за издаването. За продажби на тази продукция не се говори. Общото икономическо положение на хората, съвременната заетост с електронната техника на хората не позволяват книги да се купуват, но желание много от тях имат да четат.

18. Авторството на коя творба (стихотворение, повест, роман, драма) бихте желали да бъде Ваше?

Своето не давам и чуждото не искам (желаю) и все пак: А. Пушкин, „Талисман“. Ги де Мопасан, „Лунна светлина“. Расул Гамзатов, „Плаха“. Уилям Шекспир, „Хамлет“.

19. Кои от бесарабските поети, писатели, учени, интелектуалци Ви допадат и с какво?

Бесарабските съвременни поети, писатели и част от учените са мои приятели. Дълбоко съм запознат с тяхното творчество, с научните им търсения. Петър Бурлак-Вълканов. Той е първият в съвременната българска бесарабска литература. Неговата поезия е огледално отражение не само на болката, зееща тук, при прокудените българи, тяхната носталгия за прародината – България. Неговите стихове са леки, допадат на всеки човек, топят го. Достатъчно е да прочетеш едно стихотворение – „България – моя втора майка“. От многото срещи с Петър (той идваше в село като лектор заедно с други писатели и поети) запомних последното му идване на гости с нощувка. Донесе ми подарък – нова книга, чете ми непубликувани стихове. И като пийнахме, се оплака, че колегите го притесняват, завиждат му. Беше кахърен.

Още по-близо се познаваме с поета Нико Стоянов. Често си ходехме на гости. Имаме големи спомени за Валя Пержей, Тараклия, Кишинев, Нова Ивановка. Голям поет, нашият бесарабски класик. Навремето той беше един от най-грамотните хора, който задълбочено знаеше по онова време книжовния български език. Като поет – универсален. Професионално владее стихотворните канони. Стихът му е стих – стегнат, железен, класически. Метафорите – неговото крилато конче. Познавам го и като журналист, редактор на в. „Родно слово“. Познавам го и от друга страна – приятел ми е. Не една чаша вино сме изпили. Аз един от първите бях запознат с неговите стихотворения преди да излезе първата му стихосбирка. Неговите сонети – образец, школа за пишещите, не само в бесарабската българска литература, но и за България, така мисля аз. Така може да пише само голям майстор, талантлив човек. Много ми допада Нико Стоянов като приятел и творец.

Също искам да кажа няколко думи и за моя учител, наставник и научен ръководител – професор д-р Тодор Балкански. Ние, бесарабските българи от научната среда го наричаме академик, седалището на академията с хиляди томове речници – с. Сарая, Пазарджишко. Всеотдаен, безкористен, безкрайно предан на науката човек. Неговите книги, а те са повече от тридесет, заемат почетно място в моята библиотека и ми вършат добра работа. Тодор Балкански ме научи как лесно и правилно да се прави ономастично проучване по посочена тема. Единадесет дни, денем и нощем го наблюдавах как работи. Не всеки човек може да издържи такова умствено натоварване. Много полезни неща взех от този

¹⁰ данъ младоности, всплеск чувств (руски) – почит към младостта, прилив на чувства.

човек енциклопедия, който с голямо внимание и протегнатата ръка се отнася към бесарабските българи. Да е жив и здрав още много, много години.

Впечатлен съм и от академик проф. Иван Дуриданов, който след нашите срещи остави един много добър отзив за моята академична дисертация („предлагам труда на Н. Куртев за присъждане на степента: доктор на филологическите науки“). Впечатлен съм и от академик проф. Михаил Станчев. След последното му идване във Валя Пержей през 2012 г. не сме са виждали. Възхитен съм от неговите изследвания, написаните книги за Кр. Раковски, за българите в Руската империя, СССР и СНГ¹¹. Много полезен материал даде за учените и политиците. Още мога много да пиша за талантиливи българи, които днес достойно внасят своя принос в развитието на българската литература и наука.

20. Какво мислите за бесарабската българска литература – поезията, прозата, хумористичните творби?

Според мен бесарабската българска литература все по-силно, по-подчертано се изявява в общата българска литература. В редица сериозни списания се появяват солидни отзиви и анализи на бесарабската българска литература. Това за много начинаещи и пишещи е барометър, стимул да пишат и на какво да обърнат повишено внимание, или да не се занимават с графоманство, и да си живеят спокойно, тихичко, щом нямат Божията дарба.

21. С какво искате да Ви запомнят?

Съселяните – че много ги обичам, като дългогодишен директор на училището, като кмет и като човек, който събра много материал за тях и увековечи техния труд и постиженията им не само в книгите, но и в музея, който сега се откри.

Колегите от университета искам да помнят, че ние бяхме първите. Успехите бяха постигнати от нашето единство при начинанието и толерантното отношение.

Приятелите, а те са по целия свят, да знаят и помнят, че топлите, взаимните отношения ми дават сили и надежди за нови, интересни срещи и вдъхновение.

22. Кое Ви стимулира да творите?

Сутрешният вик на петлите, ласкавото слънце, хубавата новина, среща, приятна и полезна работа, детският заливащ се смях и падащият плод в градината от пролетта до късна есен. И най-вече красивата планета, на която живеем и за която всеки ден моля Бога да има мир и здраве и толерантно отношение между хората.

И без всякаква статистика – колко пострадаха, загинаха, колко и какво смъртноносно оръжие има...

23. Какво Ви тревожи и какво Ви вълнува, когато пишете?

Поредното произведение (стихотворение, разказ, роман) е вълнуващ момент за мен и съавтора ми, изпит, голям въпрос: за кого е този труд и как да го наречем. Известно е, че отговорът е в другия (читателя), но преди да стигне до другия, ние правим дълбок анализ и даваме отговор на себе си на поставените въпроси от нас в този труд. (Актуалност, фактология, образност, новост, техническо изпълнение, тропи и т.н.). Не първо читателят определя творбата ни за художествено произведение, роман и ѝ дава положителна оценка. И след тези тревоги и вълнения се появява нов, още по-голям стимул да пишем. В момента чакат своя ред две книги – зреят.

24. Как бихте се описали или характеризирали с няколко думи?

Многогранен: тракторист, пчелар, строител, винопроизводител, учител, общественик и малко учен, писател. Човек, който е много зависим от времето – вечно не ми стига да извърша замисленото.

25. Имате ли мото? Ако да, кое е то?

Да! Нищо човешко не ми е чуждо.

26. Имате ли житейски принцип и как бихте го формулирали?

Бързай да правиш добро.

---

¹¹ Содружество независимых государств (руски) – Общност на независимите държави (ОНД).

ЛИТЕРАТУРА

- Куртев 2004:** Куртев, Н. *Незабравими среци. Буджашко всекидневие*. В. Търново, 2004. // **Kurtev 2004:** Kurtev, N. *Nezabravimi sreshti. Budzhashko vsekidnevie*. V. Tarnovo, 2004.
- Малешкова 1997:** Малешкова, А. *С болка и копнеж*. Кишинев, 1997. // **Maleshkova 1997:** Maleshkova, A. *S bolka i kopnezh*. Kishinev, 1997.
- Малешкова 2011:** Малешкова, А. *Какво си ти ...* Сливен, 2011. // **Maleshkova 2011:** Maleshkova, A. *Kakvo si ti ...* Sliven, 2011.
- Малешкова 2013:** Малешкова, А. *Северно сияние*. Сливен, 2013. // **Maleshkova 2013:** Maleshkova, A. *Severno siyanie*. Sliven, 2013.
- Малешкова, Куртев, Димов 1998:** Малешкова, А. Н. Куртев, Дим. Димов. *История на Валя Пержей*. Кишинев 1998. // **Maleshkova, Kurtev, Dimov 1998:** Maleshkova, A. N. Kurtev, Dim. Dimov. *Istoriya na Valya Perzhey*. Kishinev 1998.
- Малешкова, Куртев 1998:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Да намериш разковничето. Опит за исторически роман*. Ямбол, 1998. // **Maleshkova, Kurtev 1998:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Da namerish razkovnicheto. Opit za istoricheski roman*. Yambol, 1998.
- Малешкова, Куртев 2000:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Смехът на дявола. Из живота на бесарабските българи*. Сливен, 2000. // **Maleshkova, Kurtev 2000:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Smehat na dyavola. Iz zhivota na besarabskite balgari*. Sliven, 2000.
- Малешкова, Куртев 2007:** Малешкова, А. Н. Куртев. *На този ден в Бесарабия*. Сливен, 2007. // **Maleshkova, Kurtev 2007:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Na tozi den v Besarabiya*. Sliven, 2007.
- Малешкова, Куртев 2012:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Бесарабски хроники. Т. I. Да намериш разковничето. На кръстопът*. Кишинев, 2012. // **Maleshkova, Kurtev 2012:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Besarabski hroniki. T. I. Da namerish razkovnicheto. Na krastopat*. Kishinev, 2012.
- Малешкова, Куртев 2012а:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Бесарабски хроники. Т. II. Смехът на дявола. Председателят*. Кишинев, 2012. // **Maleshkova, Kurtev 2012a:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Besarabski hroniki. T. II. Smehat na dyavola. Predsedatelyat*. Kishinev, 2012.
- Малешкова, Куртев 2015:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Бесарабски хроники. Т. III*. Кишинев, 2015. // **Maleshkova, Kurtev 2015:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Besarabski hroniki. T. III*. Kishinev, 2015.
- Малешкова, Куртев 2015:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Горчиви череши*. Сливен, 2015. // **Maleshkova, Kurtev 2015:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Gorchivi chereshi*. Sliven, 2015.
- Малешкова, Куртев 2016:** Малешкова, А. Н. Куртев. *Болката на паметта*. Сливен, 2016. // **Maleshkova, Kurtev 2016:** Maleshkova, A. N. Kurtev. *Bolkata na pametta*. Sliven, 2016.
- Налбантова 2016:** Налбантова, Ел. Пет горчиви череши. // *Ел. сп. LiterNet*, 31.07.2016, № 7 (200) // **Nalbantova 2016:** Nalbantova, El. Pet gorchivi chereshi. // *El. sp. LiterNet*, 31.07.2016, № 7 (200) <<http://litenet.bg/publish2/enalbantova/pet-gorchivi-chereshi.htm>>
- Щайн / Малешкова 2005:** Хана Щайн / Малешкова, А. *Училище за мутанти. Криминален роман*. Сливен, 2005. // **Shtayn / Maleshkova 2005:** Hana Shtayn / Maleshkova, A. *Uchilishte za mutanti. Kriminalen roman*. Sliven, 2005.